

Miljöorganisationernas förslag till förnyelse av jordbruksstöden

Inledning

VISION

Ett hållbart jordbruk producerar näringsrika och hälsosamma livsmedel och råvaror för livsmedelstillverkning. Det sker med omsorg för produktionsdjurens välfärd, åkermarkens bördighet och utan att äventyra vattenförekomsternas goda tillstånd. Ett hållbart jordbruk ökar den biologiska mångfalden genom att erbjuda lämpliga livsmiljöer för växter, insekter och fåglar. Dessutom upprätthåller det ett vackert kulturlandskap. Jordbruket bromsar klimatförändringen genom att binda kol till jordmänen och genom att producera energiprodukter av förnyelsebara resurser. Jordbruksstöden styr och uppmuntrar jordbrukare att uppnå dessa målsättningar.

REFORMEN AV DE EUROPEISKA JORDBRUKSSTÖDEN

De finländska jordbruksstöden är en del av EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP). En ny sjuårig CAP-period inleds år 2021. Då förnyas kriterierna för såväl de stöd som finansieras direkt av EU, till exempel det nuvarande grundstödet, som de stöd som hör till landsbygdsprogrammet, till exempel de nuvarande miljöersättningarna och kompensationsersättningen. Enligt EU-kommissionens förslag som publicerades i juni 2018 skulle varje medlemsland få större frihet att själv bestämma om nationella kriterier för jordbruksstöd. Miljöorganisationerna anser att reformen erbjuder en unik möjlighet att ändra stödsystemet så att det främjar genuint hållbara lösningar.

STÖD FÖR VAD?

Miljöorganisationerna förslår att jordbruksstöden främst skall styras till miljöåtgärder och ett hållbart jordbruk. Åtgärder som upprätthåller och förbättrar åkermarkens bördighet skall vara villkor för jordbruksstöden. Dessutom bör man reservera tillräckliga medel för att kunna ersätta jordbrukarnas kostnader för miljöåtgärder.

Miljöåtgärderna bör allokeras bättre än hittills, genom att skräddarsy åtgärdspaket för särskilda områden, exempelvis sura sulfatjordar eller åkrar som är utsatta för erosion. Till erosionskänsliga områden styrs stöd för exempelvis skyddszoner, naturvårdsåkrar och växttäckte vintertid.

För de olika typerna av ersättningar skall det finnas tydliga miljömål, till exempel mål gällande minskning av utsläpp. Resultatet av insatserna bör följas upp med hjälp av indikatorer. Myndigheterna bör reservera tillräckliga resurser för uppföljning av exempelvis fågelbestånden i jordbruksmiljöer.

Miljöteman

DEN BIOLOGISKA MÅNGFALDEN

Jordbruksmiljöerna är de viktigaste livsmiljötyperna för en betydande del av de rödlistade arterna i Finland. Nästan var fjärde av alla hotade arter behöver ängar, betesmarker eller andra av människan skapade omgivningar för sin överlevnad¹. För att kunna stoppa den negativa trenden gällande hot om utrotning för arter och naturtyper borde minst 60 000 hektar vårdbiotoper² skötas på lämpligt sätt. Det betyder en fördubbling av arealen jämfört med år 2017³. Stöd skall riktas till att främja den biologiska mångfalden på såväl åkrarna som i kantonerna. Dessutom bör mera uppmärksamhet fästas vid åtgärder som gynnar vattennaturens biologiska mångfald.

- Det skall vara attraktivt och lönsamt att röja, återställa och sköta vårdbiotoper och andra naturbetesmarker. Stödsummorna för alla värdefulla objekt höjs till en nivå som motsvarar rimliga kostnader för skötselåtgärder och ersätter inkomstbortfall. Staten bör reservera tillräckliga resurser för att fortsätta avtal på områden som redan omfattas av skötselåtgärder.
- Bete på åkrar skall uppmuntras, eftersom det är bra för både produktionsdjurens välfärd och för den biologiska mångfalden, i synnerhet för fåglar och insekter.
- Nya resultatbaserade stödformer borde utvecklas och testas. Det kan till exempel gå ut på att en jordbrukare får ersättning för att det på ågorna förekommer vissa indikatorarter.
- Vattennaturens mångfald ökas genom att göra vattenfårorna mera naturenliga. Stöd skall fortfarande riktas till att anlägga våtmarker och nya sätt att dränera åkermark på ett naturenligt sätt skall främjas. Sådana här åtgärder gynnar den biologiska mångfalden på bred front, eftersom dräneringen har minskat de fuktiga livsmiljöerna i jordbrukslandskapet.
- Det bör finnas tillräckliga budgetmedel för att nya områden ska kunna bli stödberättigade varje år under stödperioden
- Stöd skall fortsättningsvis riktas till olika typer av naturvårdsåkrar. Skötselplanerna gällande bland annat slätter uppdateras så att biodiversitetsnyttan maximeras.
- Särskilda stöd för åkrar där stora fåglar som tranor, gäss och svanar söker föda och vilar skall finnas kvar och ytterligare utvecklas.
- Till exempel genom att stöda biologisk bekämpning, mångsidiga växtföljder och odling av fånggrödor kan man minska användningen av kemiska bekämpningsmedel inom jordbruket. Det här är viktigt för att skydda de pollinerande insekterna.

VATTENSKYDD

Övergödningen är fortfarande ett av de största miljöproblemen i Östersjön och våra sjöar. En betydande del av näringsämnesbelastningen kommer från jordbruket. Jordbruksstöden skall utformas så att de sporrar till bättre vattenskydd. Resurserna för miljöersättningar skall allokeras till de områden och de typer av åtgärder där miljönyttan är störst. Stöden skall utformas så att de åtgärder som har konstaterats vara effektiva ur vattenskyddsperspektiv tas i bruk i stor omfattning:

- Ersättningsnivåerna för växttäckte vintertid skall höjas och åtgärden riktas till erosionskänsliga åkrar.
- Ersättningarna för skydds-zoner borde allokeras bättre än hittills. Stöden borde uppmuntra jordbrukarna att inrätta i medeltal 20 meter breda skydds-zoner vid alla vattenförekomster och utfallsdiken samt på känsliga grundvattenområden.
- Finansieringen för att anlägga våtmarker och att utföra naturenlig dränering borde öka.
- Stöden skall sporra jordbrukarna till att förbättra åkermarkens bördighet och att göra upp uträkningar av näringsämnesbalansen på åkernivå.
- Det bör finnas tillräckliga budgetmedel för vattenskyddsåtgärder på nya områden varje år under stödperioden.
- Stöden skall uppmuntra att dikning och åtgärder för översvämningsskydd utförs på ett naturenligt sätt, exempelvis genom flödesterrasser och genom att låta vattenfåran slingra sig genom landskapet.

KLIMAT

Klimatförändringen för med sig nya utmaningar för jordbruket, exempelvis i form av mera extrema väderförhållanden. En femtedel av utsläppen av växthusgaser från Finland härstammar från jordbruket⁴. Nu behövs effektiva åtgärder för att minska utsläppen och anpassa jordbruket till framtidens klimatförhållanden.

- Stöden för produktion av växtprotein för människoföda borde höjas i förhållande till stöden för mjölk- och köttproduktion.
- Det behövs stöd för åtgärder som ökar mängden bundet kol i jordmånen, till exempel en större andel vall i växtföljder eller odling av fånggrödor. När kol tas upp och binds i jordmånen får man både klimatnytta och en bördigare odlingsmark, eftersom det organiska materialet ger en bättre markstruktur.
- Inga jordbruksstöd ska betalas till nya åkrar som röjs på torvmarker.
- Stödsystemet skall utformas så att det sporrar till odling av mångårig vall på torvjordar, eftersom bearbetning av torvjordar leder till stora utsläpp av växthusgaser.
- Odlingsmetoder som förbättrar möjligheterna att få en god skörd även vid extrema väderförhållanden skall stödjas. Exempel på sådana metoder är mångsidig växtföljd och förbättring av markens bördighet.
- Metoder för att räkna ut klimatbalansen på gårdsnivå skall utvecklas och testas.
- Uppgörande av gårdsvisa energiplaner, förbättrande av energieffektiviteten och en ökad användning av energi från förnyelsebara källor på gårdarna ska stödjas.

CIRKULÄR EKONOMI

Jordbruket har en nyckelroll i den cirkulära ekonomin. Jordbruksstöden skall ge incentiv att skapa effektiva kretslopp för livsviktiga näringsämnen som kväve och fosfor. Mineralfosfor är en ändlig naturresurs och det krävs stora mängder energi att producera kvävekonstgödsel. Samarbetet mellan växtodling och djurhållning borde främjas och den regionala uppsplittringen i produktionsinriktningar borde bromsas.

- Stöd till kretsloppsbaseerade produktionsformer som exempelvis ekologisk produktion.
- Samarbetet mellan olika gårdar borde främjas genom projekt och särskilda stöd. Samarbetsnätverk bestående av flera jordbruk och andra aktörer borde också stödjas. Exempelvis kunde en gård som odlar spannmål, en gård som är inriktad på djurhållning, en biogasanläggning, en växthusodlare och ett bageri bilda en lokal cirkulärekonomisk helhet.
- Genom stöd kan samhället främja investeringar i nya anläggningar som processerar djurgödsel till gödselprodukter som kan transporteras längre sträckor, till exempel från de djurtäta områdena i Österbotten till växtodlingsgårdar i södra Finland.
- Investeringsstöd borde riktas till processer och konkreta anläggningar där jordbrukets sidosrömmar används till att producera värme, el eller drivmedel för fordon.

Källor

- ¹ Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (red.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Miljöministeriet & Finlands miljöcentral. Helsingfors. 704 s.
- ² Kontula, T. & Raunio, A. (red.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Finlands miljöcentral och miljöministeriet, Helsingfors. Suomen ympäristö 5/2018. 388 s.
- ³ Vuotuinen täytäntöönpanokertomus. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020. 2017. Jord- och skogsbruksministeriet. S. 22,38.
- ⁴ Regina, K. m.fl. 2014. Maatalouden kasvihuonekaasupäästöt ja niiden vähentäminen. MTT raportti 127.

© HANNA VIRTANEN